

УДК 94(477):329.73-055.2”1920/1950”
DOI: 10.24919/2312-2595.7/49.236610

Назарій КАПУСТИНСЬКИЙ

аспірант кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (baltazar95@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3048-0546>

Бібліографічний опис статті: Капустинський, Н. (2021). Біоісторіографія участі жінок в українському визвольному русі 1920–1950-х рр. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 7/49, 285–309. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.236610>.

БІОІСТОРИОГРАФІЯ УЧАСТІ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКОМУ ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ 1920–1950-х рр.

Анотація. *Мета дослідження* – проаналізувати історіографічні джерела, в яких міститься інформація про участь та діяльність жінок в національно-визвольному русі 30–50-х рр. ХХ ст. і з’ясувати ступінь дослідженості проблеми, виокремити маловивчені або й взагалі невивчені аспекти. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, системності, об’єктивності, поміркованого наративного конструктивізму, а також на використання загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше зроблено спробу зібрати, систематизувати й охарактеризувати історико-біографічні праці про участь і роль жінок в національно-визвольному русі 1930–1950-х рр., окреслити коло недостатньо вивчених питань і перспективні напрями подальших наукових пошуків. **Висновки.** *Отже, активізація появи нових біографічних досліджень про участь жінок в українському визвольному русі 1920–1950-х рр. стала можливою тільки після здобуття Україною незалежності. Так вдалося по-*

© Назарій Капустинський, 2021

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

вернути із забуття імена сотень та навіть тисяч учасниць ОУН і УПА. Однак біографічні студії участі жіноцтва в національно-визвольних змаганнях перебувають на початковому етапі. Попри те, що в останні роки з'являються праці, в яких порушуються різноманітні проблеми участі жінок в українському визвольному русі, значна кількість потребує ще подальшого вивчення. І тут досить різка відмінність із біографічними дослідженнями участі чоловіків у цих структурах. Українським необхідним на сьогоднішній день вбачаємо продовження ґрунтовної пошукової роботи. Суттєвим недоліком є практично відсутність жіночих біографічних студій на дисертаційному рівні. Немає і окремих досліджень на монографічному рівні (за винятком праці про Катерину Зарицьку). Особливо цей пробіл відчувається щодо діяльності жінок на куцшовому, районному, надрайонному, окружному, обласному та крайовому рівнях, у відділах і підвідділах УПА.

Ключові слова: біоісторіографія; український національно-визвольний рух; ОУН; УПА; жінки.

Nazarii KAPUSTYNSKYI

Postgraduate Student, Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (baltazar95@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3048-0546>

To cite this article: Kapustynskyi, N. (2021). Bioistoriografiiia uchasti zhinok v ukrainskomu vyzvolnomu rusi 1920–1950-kh rr. [Biohistoriography of women's participation in the Ukrainian liberation movement in the 1920s – 1950s]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 7/49, 285–309. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.236610> [in Ukrainian].

BIOHISTORIOGRAPHY OF WOMEN'S PARTICIPATION IN THE UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT IN THE 1920s – 1950s

Summary. *The purpose of the study is to analyze the historiographical sources, which contain information about the participation*

*and activities of women in the national liberation movement in the 1920–1950s, to find out the research degree of the problem, to single out little-studied or even unexplored aspects. **The research methodology** is based on the principles of historicism, systematics, objectivity, moderate narrative constructivism, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods. **The scientific novelty** is in the attempt to collect, systematize and characterize historical and biographical works on the participation and role of women in the national liberation movement of 1920s – 1950s, to outline the range of insufficiently studied issues and promising areas of further research. **Conclusions.** The intensification of the emergence of new biographical studies on the participation of women in the Ukrainian liberation movement in the 1920s – 1950s became possible only after Ukraine gained independence. Thus, the names of hundreds and even thousands of OUN and UPA members were brought back from oblivion. However, biographical studies of women's participation in national liberation struggles are at an early stage. Despite the fact that in recent years there have been works that raise various issues of women's participation in the Ukrainian liberation movement, a significant number need further study. The article presents a sharp difference with biographical studies of men's participation in these structures. Today we see the continuation of a thorough search as extremely necessary. A significant disadvantage is the almost absence of women's biographical studies at the thesis level. There are no separate studies at the monographic level (except for the work of Kateryna Zarytska). This gap is especially felt in the activities of women at district, supra-district, regional and regional levels, in the departments and subdivisions of the UPA.*

Key words: *biohistoriography; Ukrainian national liberation movement; OUN; UPA; women.*

Постановка проблеми. Після здобуття державної незалежності України проблематика вивчення функціонування українського визвольного руху стала однією із найбільш популярних. Сприяло цьому як відкриття архівів, так і тривала заборона на вивчення цих питань, після зняття якої активізувалися наукові пошуки для заповнення наявних лакун. Звісно, що далеко не усі аспекти діяльності національно-визвольного руху впродовж тридцяти років незалежності були однаково опрацьовані. Краще сказати, що лише незначні аспекти цілісно та комплексно ви-

світлені. Саме до слабо вивчених питань належить участь жіноцтва в українському визвольному русі 1920–1950-х рр. До ще менш вивчених питань належить і біографістика жіночої участі в УВО, ОУН та УПА. Саме на з'ясування стану висвітлення у сучасній українській біоісторіографії участі жінок у національно-визвольних змаганнях 1930–1950-х рр., а також на визначення перспективи подальших наукових пошуків і спрямована ця публікація.

Аналіз останніх досліджень. Біоісторіографія участі жіноцтва в українському визвольному русі перебуває на початковій стадії вивчення. Тільки окремі її фрагменти знайшли своє висвітлення у наукових роботах Тетяни Антонової (2007), Ольги Бижук (2010, 2017), Оксани Кісь (2009, 2017), Марії Мандрик (2009), Лесі Онишко (2002, 2006а, 2006б, 2007), Олени Петренко (2011), Галини Стародубець (2005, 2008). Їхні праці узагальнюють доробок українських та зарубіжних істориків, показують прогалини у деяких важливих питаннях.

Подібні праці дають узагальнене визначення основних тенденцій зародження і накопичення знань про українських жінок, які на різних щаблях та з різноманітними функціями діяли в ОУН і УПА, працювали у запіллі. Комплексного дослідження до історії дослідження участі жіноцтва в націоналістичному підпіллі немає, хоча спеціальних публікацій з означеної теми достатньо для створення узагальнювальної праці.

Мета дослідження – проаналізувати історіографічні джерела, в яких міститься інформація про участь та діяльність жінок у національно-визвольному русі 30–50-х рр. ХХ ст. та з'ясувати ступінь вивченості проблеми, виокремити маловивчені або й взагалі невивчені аспекти.

Виклад основного матеріалу. Звісно, що від 1940-х рр. і до сьогодні світ побачила значна кількість наукових і науково-популярних робіт, різних за рівнем підготовки, повнотою розкриття порушених питань, однак у них залишається багато білих плям у вигляді пропусків у різної якості біографічних нарисів.

Якщо виходити із традиційного поділу наявної історіографічної бази усі біографічні дослідження про жінок учасниць українського визвольного руху (1920–1950-х рр.) умовно можна

поділити на декілька груп: радянська, діаспорна, сучасна українська, закордонна.

У працях радянських істориків, які тенденційно висвітлювали діяльність ОУН і УПА, про об'єктивне висвітлення ролі жінки взагалі не йшлося, як і про окремі біографічні нариси. Натомість у діаспорній історіографії ця проблема знаходила часткове висвітлення. Передовсім у загальних нарисах, присвячених діяльності ОУН і УПА. Щоправда більшості видань діаспори притаманний мемуарний характер. Окремо у цьому контексті потрібно згадати засновану багатотомну закордонну / основну серію «Літопису УПА» та серії, видання яких було започатковано в Україні – «Нову», «Бібліотеку», «Події та люди».

В українській історіографії відсутні узагальнювальні праці, присвячені аналізу повсякденного життя жінок у підпіллі, їхній морально-психологічний стан, настрої тощо. Однак спеціальні дослідження обмежуються поодинокими монографіями, публікаціями в наукових часописах та періодиці, довідковими виданнями, присвяченим деяким жіночим постатям націоналістичного підпілля.

Кілька десятків років радянська репресивно-каральна система намагалася стерти пам'ять про національних Героїв – борців за незалежність України. Через це сьогодні вкрай актуальними і необхідними є об'єктивні та узагальнювальні дослідження біографії. Біографічні студії дають змогу вивчати минуле через призму діяльності учасників та лідерів. Водночас реконструкція цілісної картини національно-визвольної боротьби неможлива без відтворення біографій їх учасників.

Попри це величезна кількість діячів українського визвольного руху або взагалі не досліджувалися, або про них наявні тільки фрагментарні відомості. Часто навіть із значними неточностями у біографіях. Біографістика національно-визвольних змагань перебуває ще на початковому етапі. Окремою проблемою є мартирологи учасників визвольної боротьби. Практично відсутні фахово підготовлені відповідні праці. Саме у цьому й вбачаємо перспективу подальших студій. При цьому простежується і тенденція до применшення ролі жінок в українському визвольному русі. Так, Марія Мандрик стверджує, що «... і в сучасній історіографії, коли переважній більшості робіт з історії визвольного

руху 1940–1950-х рр., жінка-націоналістка асоціюється з виконанням виключно функцій медсестри, зв'язкової, а отже, прізвища згадуються досить рідко в контекстах, або ж взагалі це книги про «чоловічу боротьбу» (Мандрик, 2009, с. 130).

На дисертаційному рівні питання участі жінок у Другій світовій війні досліджувалися Оксаною Мамроцькою (Мамроцька, 2010). Праці присвячені аналізу напрацювань історіографії із різних аспектів участі жіноцтва в історії України проаналізувала Тетяна Орлова (Орлова, 2010).

Активно у сучасних гендерознавчих студіях працює дослідниця із кафедри східноєвропейської історії університету Бохума Олена Петренко. Зокрема, відзначимо монографічну роботу авторки про роль жінок в українському визвольному русі (Petrenko, 2018). У цій роботі попри заявлені межі дослідження (1944–1954 рр.) заторкнуто і 1930-і рр. (непорозуміння українських націоналісток із «Союзом Українок»), і навіть другу половину 1950-х рр. (останній бій українських націоналістів 1960 р. та захоплення пораненою Марії Пальчак). Також окреме дослідження вона присвятила не менш важливій проблемі – вербуванню та використанню польськими і радянськими силовими органами жінок-агентів у боротьбі проти українського націоналістичного підпілля (Петренко, 2011).

Низку статей, присвячених становищу жінки у підпіллі, опублікувала Марта Гавришко. Авторка найбільший акцент робить на взаємовідносинах між чоловіками та жінками у лавах ОУН і УПА, зокрема на порушеннях, які траплялися при цьому (Гавришко, 2015a, 2016; Havryshko, 2016, 2018, 2019). Спробу проаналізувати долю жінок М. Гавришко робить і в інших своїх публікаціях (Гавришко, 2015b, 2017a, 2017b). Окремий біографічний нарис ця дослідниця присвятила відомій підпільниці та референтці УЧХ Дрогобицького окружного проводу ОУН Юлії Ганущак (Гавришко, 2014).

Оригінальністю відзначається стаття Тетяни Антонової, яка показує, як в умовах підпілля жінкам вдавалося поєднувати здавалося б непеєднані «мирні» та «воєнні» ролі. При цьому авторка наголошує на тому, що більшість дослідників в основному зупиняються на «мирних» функціях жіноцтва на війні –

фармацевти, лікарі-хірурги, друкарки, зв'язкові, які щоденно ризикували і нерідко віддавали своє життя заради ідеї» (Антонова, 2007, с. 140).

Питання участі жінок у підпіллі ОУН(б) вивчає Олена Пустомітенко. Дослідниця, для прикладу, показує практичну діяльність жіноцтва, зокрема у референтурах УЧХ, пропаганди, СБ та навіть бойових акціях як і за та внесок жінок в український національно-визвольний рух (Пустомітенко, 2014).

Історіографічний доробок також суттєво доповнюють праці О. Кісь. Саме вона на основі низки спогадів розкриває різноманітні функції жінок у підпіллі. При цьому доводить хибність усталеного у науковому дискурсі твердження про допоміжні функції жінок в ОУН і УПА (Кісь, 2009). Вивчати цю тематику вона продовжує і в наступні роки (Кісь, 2013). Крім того, дослідниця проаналізувала взагалі недосліджену проблему – повсякдення жінок у таборі ГУЛАГу (Кісь, 2017).

Проблема ролі жінки у визвольній боротьбі ОУН та УПА побіжно піднімається і в літературі узагальнювального характеру, присвяченій історії ОУН та УПА. Деякі з цих праць містять як окремі розділи, параграфи про українське жіноцтво в підпіллі, так і лише згадки про певні прізвища.

Відзначимо, що значна кількість біографічної інформації про жінок в українському визвольному русі, містять праці з історії ОУН і УПА Анатолія Кентія, у яких він розкриває створення та діяльність УВО, ОУН та УПА у 1920–1956 рр. Розглядаючи їхнє існування у такому тривалому хронологічному періоді, автор, безумовно, показує і внесок жіноцтва в український визвольний рух (Кентій, 1998, 1999a, 1999b, 1999c).

Знаний дослідник національно-визвольного руху Ю. Киричук також розкриває участь жінок у визвольному русі. При цьому описує структуру та напрями роботи референтури УЧХ, особливості медичної та санітарної опіки. Водночас наголошує на злочинах репресивно-каральної системи проти націоналістів, особливо жінок (Киричук, 2003). Участь жінок в українському визвольному русі описано також у дослідженні І. Патриляка (Патриляк, 2012). Багатофункціональні напрями роботи референтури УЧХ розкриває історик В. Ільницький (Ільницький, 2016).

Провідні дослідники історії спеціальних служб Д. Веденеєв та Г. Биструхін розкрили особливості функціонування та протистояння СБ ОУН, ВПЖ УПА і легендарних груп силових органів. При цьому показали різноманітні функції, які доводилося виконувати жінкам під час цього протистояння. Передовсім йдеться про розвідку та контррозвідку. Хоч і окремих жіночих біографічних нарисів у дослідженнях цих авторів немає проте вони містяться важливі фактологічні відомості (Веденеєв & Биструхін, 2006).

Відома дослідниця українського визвольного руху Г. Стародубець присвятила низку праць питанням функціонування повстанського запілля, організації жіночої мережі, медичного забезпечення, гендерні питання (Стародубець, 2005, 2008).

Необхідно відзначити і досить ґрунтовне дослідження Володимира Ковальчука, у якому висвітлені проблеми функціонування та особливостям господарських, жіночих референтур, УЧХ та участі у їх роботі жінок (Ковальчук, 2006).

Основні мотиваційні аргументи вступу жінок до лав ОУН і УПА наводить у своєму дослідженні М. Богачевська-Хом'як, виокремлюючи окремі з них і у такий спосіб виводить такі дослідження на інший, більш глибокий рівень (Богачевська-Хом'як, 1995).

На широкій документальній основі розвідку про роль та місце жінок в історії підготував авторський колектив В. Борисенко, А. Атаманенко, Л. Тарнашинська (Тарнашинська, Борисенко, & Атаманенко, 2010). Досліджують питання участі жінок в ОУН і УПА Г. Дацюк (2007), О. Двойнінова (2011), М. Маланюк (2006).

Праця Ігоря Іванченка розкриває діяльність похідних груп ОУН на Дніпропетровщині, до складу яких входили жінки, а також розповідає про місцевих мешканок, які долучалися до організації громадського та адміністративного життя на Сході України (Іванченко, 2003).

Про участь жінок у визвольному русі на Буковині описано в узагальнювальному дослідженні Андрія Дуди та Володимира Старика (Дуда & Старик, 1995), зокрема, у ньому наводять життєписи окремих жінок. Особливе місце відведено провідниці Буковинського обласного проводу ОУН Артемізії Галицькій-«Мотрі»,

яка, на їхню думку, співпрацювала із радянськими силовими органами та видала сотні членів ОУН. Насправді ж, уже відомо, що до неї силовики застосували метод «бочка» (вдало продумана операція спецгрупою НКВС, яка видавала себе СБ ОУН, А. Галицька, нічого не підозрюючи, видала підпільників, які їй були відомі).

Новизною відзначається дослідження Петра Содоля про жінок-учасниць ОУН і УПА, які були нагороджені «Хрестами бойової заслуги» (Золотий Хрест бойової заслуги (ЗХБЗ) I класу і II класу, Срібний Хрест бойової заслуги (СХБЗ) I класу і II класу та Бронзовий Хрест бойової заслуги (БХБЗ) та «Хрестами заслуги» (Золотий Хрест заслуги (ЗХЗ), Срібний Хрест заслуги (СХЗ) та Бронзовий Хрест заслуги (БХЗ) (Содоль, 2013).

З Основної серії «Літопис УПА» виокремимо насамперед томи, присвячені медичній справі у підпіллі (Ріпецький, 1993, 2001). Важливо і відзначити томи цього видання, у яких публікувалися спогади жінок учасниць українського визвольного руху – Г. Коханської (2008), М. Савчин (1995). Низка спогадів Є. Андрусяк (2002), Г. Плечій (2007), М. Паньків (2005), І. Тимочко-Камінської (2005) публікувалися окремими книгами, Д. Кошак (Андрусяк, 2001) – у загальних виданнях, чи мемуарних виданнях (Скорупський, 1992; Паливода, 2001). Висвітлення участі жінок у складних воєнних подіях на основі їхніх усних спогадів підготувала І. Винницька (Винницька, 2013). Біографічні нариси про маловідомих жінок-підпільниць містяться в інших томах, присвячених функціонуванню різних структурних ланок ОУН і УПА.

Відзначимо, що наявні і біографічні праці, присвячені участі жінок у розвідувальних та контррозвідувальних структурах ОУН і УПА. Саме Ольга Басараб є чи не найбільш дослідженою жінкою-націоналісткою, якій присвячена видана у 1976 р. колективна праця (Книш, 1976). Саме на цій постаті можемо простежити, як відбувався приріст знань про неї та й взагалі про участь жінок в українському визвольному русі. У цьому контексті відзначимо видану у 2005 р. Олександром Кучеруком статтю про діяльність Ольги Басараб у розвідувальних підрозділах УВО (Кучерук, 2005). Відповідні дослідження підготували О. Блага (2017), І. Гловацький (2004), М. Дядюк (2000), Я. Лялька (2007), Н. Миронець (2004),

Г. Чопик (2005). Досліджувати цю постать продовжила Ольга Бежук. Результатом багаторічного вивчення стала поява низки досліджень, у т. ч. і дисертації про життя цієї розвідниці (Бежук, 2007, 2008, 2009, 2010, 2017). Іншій чільній діячці Організації українських націоналістів – Олені Телізі – присвятив невелику розвідку Б. Червак (Червак, 1997).

Мабуть, найбільш ґрунтовно дослідженою на сьогоднішній день є особистість референтки УЧХ Катерини Зарицької. Зокрема побачила світ ціла серія статей та монографія Лесі Онишко (2002, 2004, 2005а, 2005б, 2005с, 2006б), які стали основою для її дисертації (Онишко, 2006а). Доповнений та доопрацьований варіант дисертації Л. Онишко опублікувала у серії «Бібліотека» вищезгаданого багатотомного видання «Літопис УПА» (Онишко, 2007). У ній авторка показує особливості функціонування жіночої мережі та референтури УЧХ, виокремлює найбільш важливі напрями роботи. Окремої згадки потребує і стаття Л. Онишко про зв'язкову Романа Шухевича Галину Дидик (Онишко, 2009).

Окремо відзначимо значний прорив у публікації біографічних нарисів жінок-підпільниць у серії «Події та люди». У цьому плані відзначити варто праці Володимира Іванченка та Олександра Іщука (про Галину Голояд (дружина Мирона Голояда, заступник референта СБ Проводу ОУН)) (Іванченко & Ішук, 2010), Миколи Посівнича і Василя Брелюса (про Дарію Ребет (дружину Лева Ребета)) (Посівнич & Брелюс, 2013), Наталії Ніколасвої (2013). У цій же серії новизною відзначалося дослідження про агентку референтури Служби безпеки Крайового проводу ОУН на ПЗУЗ Людмилу Фою-«Оксану», підготовлене на той момент працівником ГДА СБУ Володимиром Іванченком. Зокрема, він описує її роль у розгромі СБ ОУН створеного силовиками легендованого проводу СУЗ (Іванченко, 2009). Чільне місце серед провідних діячів національно-визвольного руху відведено у літературі і біографічним нарисам про Ярославу Стецько (дружина Ярослава Стецька) (Мельничук, Сагайдак, & Уніят, 2011).

Студії над вивченням біографій учасниць спеціальних підрозділів українських націоналістів продовжив київський історик Ярослав Антонюк. Так, у 2015 р. він на основі широкої джерельної бази розкрив життєвий шлях розвідниці СБ Галини Січкарук

(Антонюк, 2015). Цей же дослідник узагальнив роль жінок у референтурі СБ на Волині (Антонюк, 2007).

Ще одне дослідження присвячене діяльності розвідниці СБ ОУН Віри Дорохольської в історичному музеї міста Миколаїв у період німецької окупації здійснив Юрій Зайцев (Зайцев, 2006).

Величезну функцію виконують біографічні довідники, які навіть попри низку недоліків відновлюють історичну справедливість та дають змогу закарбувати сотні та навіть тисячі несправедливо забутих імен учасників українського визвольного руху. У цьому плані окремо необхідно відзначити і біографічний тритомник праць упорядкований Надією Мудрою (2004, 2006, 2009). Вона фактично вперше в українській історіографії провела значну організаційну та пошукову роботу і упорядкувала зазначений тритомник.

З-поміж праць закордонних вчених відзначимо й дослідження професора Джефрі Бурдса. Попри низку недоліків, використовуючи матеріали фондів Державного архіву Російської Федерації, автор розкриває трагічні сторінки післявоєнних подій та участь у них жінок, зупиняється і на їхній участі в СБ ОУН (Бурдс, 2006).

Висновки. Отже, активізація появи нових біографічних досліджень про участь жінок в українському визвольному русі 1920–1950-х рр. став можливим тільки після здобуття Україною незалежності. Так вдалося повернути із забуття імена сотень та навіть тисяч учасниць ОУН і УПА. Однак біографічні студії участі жіноцтва в національно-визвольних змаганнях перебувають на початковому етапі. Попри те, що в останні роки з'являються праці, в яких порушуються різноманітні проблеми участі жінок в українському визвольному русі, значна кількість потребує ще подальшого вивчення. І тут досить різка відмінність із біографічними дослідженнями участі чоловіків у цих структурах. Вкрай необхідним на сьогоднішній день вбачаємо продовження ґрунтовної пошукової роботи. Суттєвим недоліком є практично відсутність жіночих біографічних студій на дисертаційному рівні. Немає і окремих досліджень на монографічному рівні (за винятком про Катерину Зарицьку). Особливо цей пробіл відчувається на кущовому, районному, надрайонному, окружному, обласному та крайовому рівнях, у відділах і підвідділах УПА.

Джерела та література

- Андрусяк, Є. (2002). *Спогади*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
- Андрусяк, М. (2001). *Брати грому*. Коломия: ВПТ «Вік».
- Антонова, Т. (2007). Жінка та її «мирні», «напівмирні» та «воєнні» ролі в боротьбі ОУН та УПА. *Український визвольний рух*, 9, 138–147.
- Антонюк, Я. (2007). Роль жінок у СБОУН на території Волинської області. *Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету*, 12, 102–105.
- Антонюк, Я. (2015). Самопожертва та трагедія підпільниць ОУН: Галина Січкарук. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Місто Володимир-Волинський та Побужжя у світовій та українській історії*, 54, 257–261.
- Бежук, О. (2007). Матеріали Ольги Басараб: ще раз про розвідувальну діяльність УВО. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 584, 129–134.
- Бежук, О. (2008). Діяльність О. Левицької-Басараб в українському комітеті допомоги раненим жовнірам у Відні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 612, 43–47.
- Бежук, О. (2009). Участь О. Левицької-Басараб у роботі диппредставництв ЗУНР та УНР. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 18, 490–495.
- Бежук, О. (2010). *Громадсько-політична діяльність Ольги Левицької-Басараб*. (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Львів.
- Бежук, О. (2017). *Ольга Басарабова з Левицьких: життя і чин*. Львів: Український інститут «Євросоціум».
- Блага, О. (2017). Жінка на тлі епохи: нескорена Ольга Левицька-Басараб. *Галичина*, 29/30, 116–121.
- Богачевська-Хом'як, М. (1995). *Білим по білому: жінки у громадському житті України 1884–1939*. Київ: Либідь.
- Бурдс, Дж. (2006). *Советская агентура: очерки истории СРСР в послевоенные годы (1944–1948)*. Москва – Нью-Йорк: Современная история.
- Веденєв, Д.В., & Биструхін, Г.С. (2006). «Повстанська розвідка діє точно і відважно...». *Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення ОУН та УПА. 1940–1950-ті роки*. Київ: К.І.С.
- Винницька, І. (Упоряд.). (2013). *Незвичайні долі звичайних жінок. Усна історія двадцятого століття*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Гавришко, М. (2014). Юлія Ганущак: «Помилування не просила, бо не так була вихована». *«І слова стали чином живим...»*. *Боротьба ОУН*

та УПА крізь призму людських доль та стосунків (с. 189–200). Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.

- Гавришко, М.** (2015а). Гендерні аспекти сексуальної моралі в ОУН і УПА у 1940–1950 рр. *Український визвольний рух*, 20, 199–213.
- Гавришко, М.** (2015b). Заборонене кохання: фактичні дружини учасників підпілля ОУН та УПА у 1940–1950-х років. *Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства* (с. 123–141).
- Гавришко, М.** (2016). Чоловіки, жінки і насильство в ОУН і УПА у 1940–1950-х роках. *Український історичний журнал*, 4, 89–107.
- Гавришко, М.** (2017а). Жінки у національному підпіллі: внески і втрати. *Жінки у горнилі модернізації* (с. 204–231).
- Гавришко, М.** (2017b). Поняття «громадського» і «приватного» в середовищі підпілля ОУН та УПА у 1940–1950-х роках. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)*. Львів.
- Гловацький, І.Ю.** (2004). *Політичний судовий процес Ольги Басараб та «басарабівців»: історико-правове дослідження*. Львів.
- Дацюк, Г.** (Ред.). (2003). *Усна жіноча історія: повернення*. Київ.
- Дацюк, Г.** (2007). Тема визвольних змагань у контексті усної історії. Жіночий досвід. *Наукові записки з української історії*, 19, 476–477.
- Двойнінова, О.** (2011). Участь жінок в ОУН і УПА. *Слов'янський вісник*, 12, 50–53.
- Дуда, А., & Старик, В.** (1995). *Буковинський курінь в боях за українську державність. 1918–1941–1944*. Київ – Чернівці.
- Дядюк, М.** (2000). Ольга Басараб-Левицька: трагедія 1924 року. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 7, 320–334.
- Зайцев, Ю.** (2006). Доля української героїні. *Реабілітовані історією. Миколаївська область* (Кн. 2). Київ – Миколаїв: Світогляд.
- Іванченко, В.** (2009). *Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої*. Торонто; Львів: Літопис УПА.
- Іванченко, В., & Ішук, О.** (2010). *Життя Галини Голояд-«Марта Гай»*. Львів – Торонто: Літопис УПА.
- Іванченко, І.** (2003). *Діяльність похідних груп ОУН на Дніпропетровщині в роки Другої світової війни*. Севастополь: СТ «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка.
- Ільницький, В.** (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)*. Дрогобич: Посвіт.

- Кентій, А.** (1998). *Нариси історії Організації українських націоналістів в 1929–1941 рр.* Київ: Інститут історії України НАН України.
- Кентій, А.** (1999а). *Нариси історії Організації українських націоналістів в 1941–1942 рр.* Київ: Інститут історії України НАН України.
- Кентій, А.** (1999б). *Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.).* Київ: Інститут історії України НАН України.
- Кентій, А.** (1999с). *Українська повстанська армія в 1942–1943 рр.* Київ: Інститут історії України НАН України.
- Киричук, Ю.** (2000). *Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття.* Львів: Вид-во ЛНУ імені І. Франка.
- Киричук, Ю.** (2003). *Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика.* Львів: Добра справа.
- Кісь, О.** (2009). Жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях 1940–50-х роках на західноукраїнських землях. *Схід – Захід: історико-культурологічний збірник. Вип. 13/14: Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи* (с. 101–126).
- Кісь, О.** (2013). Між особистим і політичним: гендерні особливості досвіду жінок-учасниць національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях у 1940–1950-х роках. *Народознавчі зошити*, 4 (112), 591–599.
- Кісь, О.** (2017). *Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти.* Львів: Інститут народознавства НАН України.
- Книш, І.** (Ред.). (1976). *Незабуття Ольга Басараб: вибране.* Вінніпег: Організація українок Канади ім. О. Басараб.
- Ковальчук, В.** (2006). *Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.).* Торонто: Літопис УПА.
- Коханська, Г.** (2008). *З Україною в серці: спомини.* Львів – Торонто: Літопис УПА.
- Кучерук, О.** (2005). Ольга Басараб і розвідка Української Військової Організації. *Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Історія: зб. наук. ст.* (с. 116–118).
- Лялька, Я.** (2007). *Літопис нескореної України: документи, матеріали, спогади. Кн. 5: Ольга Басараб та її доба: документи, матеріали, спогади, біографічні нариси.* Львів: Галицька видавнича спілка.
- Маланюк, М.** (2006). Жіноцтво Тернопілля у боротьбі за створення підвалин для відновлення незалежності Української держави. *Збірник праць Тернопільського міського осередку НТШ. Т. 2: Національно-визвольні змагання українського народу у ХХ столітті* (с. 177–186).

- Мамроцька, О.** (2010). *Жінки України в роки Другої світової війни: історіографія*. (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Переяслав-Хмельницький.
- Мандрик, М.** (2009). Жіночі обличчя українського підпілля – гендерний принцип чи «чоловіча» історія боротьби. *Культура народів Причорномор'я*, 162, 129–134.
- Мельничук, Б., Сагайдак, М., & Уніят, В.** (2011). *Вірна дочка України. Слава Стецько: життєпис у боротьбі*. Тернопіль: Астон.
- Миронець, Н.** (2004). Ольга Басараб. *Українки в історії* (с. 139–143). Київ: Либідь.
- Мудра, Н.** (Упоряд.). (2004). *Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.): біографічний довідник*. Львів: Світ.
- Мудра, Н.** (Упоряд.). (2006). *Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.): біографічний довідник*. Львів: Світ.
- Мудра, Н.** (Упоряд.). (2009). *Українська жінка у визвольній боротьбі (1940–1950 рр.): біографічний довідник*. Львів: Світ.
- Ніколаєва, Н.** (2013). *Уляна Крюченко-«Оксана»*. Львів – Торонто: Літопис УПА.
- Онишко, Л.** (2002). *Катерина Зарицька. Молитва до сина*. Львів: Світ.
- Онишко, Л.** (2004). Організація та діяльність підпільного Українського Червоного Хреста на західноукраїнських землях у 1943–1945 роках. *Визвольний шлях*, 3, 54–64.
- Онишко, Л.** (2005а). Зв'язкові Романа Шухевича у 1945–1947 роках. *Національні рухи опору в Східній і Центральній Європі кінця 1930 – середини 1950-х років: матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф.* (с. 112–117).
- Онишко, Л.** (2005b). Катерина Зарицька (з нагоди 90-річчя від дня народження). *Визвольний шлях*, 3, 98–108.
- Онишко, Л.** (2005c). Роль жіноцтва в національно-визвольному русі середини ХХ століття. *Визвольний шлях*, 8, 66–76.
- Онишко, Л.** (2006а). *Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі (30-і – 40-і ХХ ст.)*. (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Львів.
- Онишко, Л.** (2006b). Роль жінки в українському національно-визвольному русі середини ХХ ст. *Український визвольний рух*, 3, 30–38.
- Онишко, Л.** (2007). «Нам сонце всміхалось крізь ржаві грати...»: *Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі*. Львів – Торонто: Літопис УПА.
- Онишко, Л.** (2009). Галина Дидик – учасниця визвольних змагань 1940-х років. *Спадщина Омеляна Пріцака і сучасні гуманітарні науки:*

- матеріали Міжнар. наук. конф. 28–30 травня 2008 року (с. 221–233). Київ: ТОВ «Видавництво Аратта».
- Орлова, Т.** (2010). *Жінка в історії України: історіографія ХХ – початку ХХІ ст.* (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Київ.
- Паливода, В.** (2001). *Спогади українського повстанця і багаторічного в'язня таборів ГУЛАГу*. Київ: Смолоскип.
- Паньків, М.** (Ред.). (2005). *Віра, Надія, Любов: спогади жінок*. Варшава.
- Патриляк, І.** (2012). «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. Львів: Часопис.
- Петренко, О.** (2011). Інструменталізація страху. Використання радянськими та польськими органами безпеки жінок-агентів у боротьбі проти українського націоналістичного підпілля. *Україна Модерна*, 18, 127–149.
- Плечій, Г.І.** (2007). *Маківкою покликані: спогади і роздуми колишньої зв'язкової УПА*. Львів: Каменяр.
- Посівнич, М., & Брелос, В.** (2013). *Нарис життя Дарії Ребет-«Орлян»*. Львів – Торонто: Літопис УПА.
- Пустомітенко, О.** (2014). Жінки у підпіллі ОУН(б) у роки німецько-радянської війни та у повоєнний час. *Acta studiosa historica*, 4, 77–83.
- Ріпецький, М.** (Ред.). (1993). *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 23: Медична опіка в УПА*. Торонто – Львів.
- Ріпецький, М.** (Ред.). (2001). *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 32: Медична опіка в УПА*. Торонто – Львів.
- Савчин, М.** (1995). *Тисяча доріг: (Спогади)*. Торонто – Львів: Літопис УПА.
- Скорупський, М.** (1992). *Туди, де бій за волю*. Київ: Видавництво імені О. Теліги.
- Содоль, П.** (2013). Монета, Лада, Христя та інші. Українки – Лицарі орденів УПА. *Історична правда*. Взято 30 квітня 2021 р. з <https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/05/11/123781/>.
- Стародубець, Г.** (2005). Організація медико-санітарної служби у повстанському запллі (друга половина 1943–1944 рр.). *Наукові записки з української історії*, 17, 199–204.
- Стародубець, Г.** (2008). *Генеа українського повстанського заплля*. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Тарнашинська, Л., Борисенко, В., & Атаманенко, А.** (2010). *Українки в історії: нові сторінки*. Київ: Либідь.
- Тимочко-Камінська, І.** (2005). *Моя Одисея*. Варшава.
- Червак, Б.** (1997). *Олена Теліга. Життя і творчість*. Київ: Вид-во імені Олени Теліги.

- Чопик, Г.З.** (2005). *Українська розвідниця Ольга Басараб*. Львів: Галицька видавнича спілка.
- Havryshko, M.** (2016). Illegitimate sexual practices in the OUN underground and UPA in Western Ukraine in the 1940s and 1950s. *Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies*, 17. Retrieved April 30, 2021, from <https://journals.openedition.org/pipss/4214>.
- Havryshko, M.** (2018). Love and Sex in Wartime: Controlling Women's Sexuality in the Ukrainian Nationalist Underground. *Aspasia*, 12, 35–67.
- Havryshko, M.** (2019). Women's Body as Battlefield: Sexual Violence during Soviet Counterinsurgency in Western Ukraine (1944–1953). *Euxeinos. Governance and Culture in the Black Sea Region*, 9 (27), 85–113.
- Petrenko, O.** (2018). *Unter Männern. Frauen im ukrainischen nationalistischen Untergrund 1944–1954*. Paderborn: Ferdinand Schöningh.

References

- Andrusiak, Ye.** (2002). *Spohady [Memoirs]*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].
- Andrusiak, M.** (2001). *Braty hromu [Take the thunder]*. Kolomyia: VPT «Vik» [in Ukrainian].
- Antonova, T.** (2007). Zhinka ta yii «myrni», «napivmyrni» ta «voienni» roli v borotbi OUN ta UPA [Woman and her "peaceful", "semi-peaceful" and "military" roles in the struggle between the OUN and the UPA]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian Liberation Movement*, 9, 138–147 [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya.** (2007). Rol zhinok u SBOUN na terytorii Volynskoi oblasti [The role of women in SBOUN in the Volyn region]. *Zbirnyk navchalno-metodychnykh materialiv i naukovykh statei istorychnoho fakultetu – Collection of educational and methodical materials and scientific articles of the historical faculty*, 12, 102–105 [in Ukrainian].
- Antoniuk, Ya.** (2015). Samopozhertva ta trahediia pidpilnyts OUN: Halyna Sichkaruk [Self-sacrifice and tragedy of OUN underground: Halyna Sichkaruk]. *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Misto Volodymyr-Volynskyyi ta Pobuzhzhia u svitovii ta ukrainskii istorii – Past and present of Volyn and Polissya. The City of Volodymyr-Volynskyyi and Pobuzhha in World and Ukrainian History*, 54, 257–261 [in Ukrainian].
- Bezhuk, O.** (2007). Materialy Olhy Basarab: shche raz pro rozviduvalnu diialnist UVO [Materials of Olga Basarab: once again about the intelligence activities of the UVO]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha» – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 584, 129–134 [in Ukrainian].

- Bezhuk, O.** (2008). Diialnist O. Levytskoi-Basarab v ukrainskomu komiteti dopomohy ranenym zhovniram u Vidni [Activities of O. Levitska-Basarab in the Ukrainian Committee for Assistance to Wounded Soldiers in Vienna]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 612, 43–47 [in Ukrainian].
- Bezhuk, O.** (2009). Uchast O. Levytskoi-Basarab u roboti dyppredstavnytstv ZUNR ta UNR [Participation of O. Levitska-Basarab in the work of the diplomatic missions of the Western Ukrainian People's Republic and the Ukrainian People's Republic]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*, 18, 490–495 [in Ukrainian].
- Bezhuk, O.** (2010). *Hromadsko-politychna diialnist Olhy Levytskoi-Basarab [Socio-political activity of Olga Levitskaya-Basarab]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Lviv [in Ukrainian].
- Bezhuk, O.** (2017). *Olha Basarabova z Levytskykh: zhyttia i chyn [Olga Basarabova from Levitsky: life and rank]*. Lviv: Ukrainyskyi instytut «Yevrosotsium» [in Ukrainian].
- Blaha, O.** (2017). Zhinka na tli epokhy: neskorena Olha Levytska-Basarab [Woman in the background: the unconquered Olga Levitskaya-Basarab]. *Halychyna – Galichina*, 29/30, 116–121 [in Ukrainian].
- Bohachevska-Khomiak, M.** (1995). *Bilym po bilomu: zhinky u hromadskomu zhytti Ukrainy 1884–1939 [White on white: women in the public life of Ukraine 1884–1939]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Burds, Dzh.** (2006). *Sovetskaya agentura: ocherki istorii SRSR v poslevoennnye gody (1944–1948) [Soviet agency: essays on the history of the USSR in the postwar years (1944–1948)]*. Moskva – Nyu-York: Sovremennaya istoriya [in Russian].
- Viedienieiev, D., & Bystrukhin, H.** (2006). «Povstanska rozvidka diie tochno y vidvazhno...». *Dokumentalna spadshchyna pidrozdiliv spetsialnoho pryznachennia Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv ta Ukrainskoi Povstanskoi armii. 1940–1950 rr. [“Insurgent intelligence is acting accurately and bravely ...”]. Documentary heritage of special purpose units of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army. 1940–1950]*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Vynnytska, I.** (Comp.). (2013). *Nezvychaini doli zvychainykh zhinok. Usna istoriia dvadtsiatoho stolittia [Unusual fates of ordinary women. Oral history of the twentieth century]*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2014). Yuliia Hanushchak: «Pomyluvannia ne prosyla, bo ne tak bula vykhovana» [Yulia Hanushchak: "I did not ask for pardon

because I was not brought up that way"]. *«I slova staly chynom zhyvym...»*. *Borotba OUN ta UPA kriz pryzmu liudskykh dol ta stosunkiv – "And words became a way of life..."*. *The struggle of the OUN and the UPA through the prism of human destinies and relations* (pp. 189–200). Lviv: Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha [in Ukrainian].

Havryshko, M. (2015a). Henderni aspekty seksualnoi morali v OUN i UPA u 1940–1950 rr. [Gender aspects of sexual morality in the OUN and UPA in 1940–1950]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian Liberation Movement*, 20, 199–213 [in Ukrainian].

Havryshko, M. (2015b). Zaboronene kokhannia: faktychni druzhyny uchasnykiv pidpillia OUN ta UPA u 1940–1950-kh rokiv [Forbidden love: the actual wives of members of the OUN and UPA underground in the 1940s and 1950s]. *Zhinky Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy u Druhii svitovii viini: henderna spetsyfyka dosvidu v chasy ekstremalnoho nasylstva – Women of Central and Eastern Europe in the Second World War: Gender Specifics of Experience in Times of Extreme Violence* (pp. 123–141) [in Ukrainian].

Havryshko, M. (2016). Choloviky, zhinky i nasylstvo v OUN i UPA u 1940–1950-kh rokakh [Men, women and violence in the OUN and UPA in the 1940s and 1950s]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 4, 89–107 [in Ukrainian].

Havryshko, M. (2017a). Zhinky u natsionalnomu pidpilli: vnesky i vtraty [Women in the national underground: contributions and losses]. *Zhinky u hornyli modernizatsii – Women in the Crucible of Modernization* (pp. 204–231) [in Ukrainian].

Havryshko, M. (2017b). Poniattia «hromadskoho» i «pryvatnoho» v seredovyshchi pidpillia OUN ta UPA u 1940–1950-kh rokakh [The notion of "public" and "private" among the OUN and UPA underground in the 1940s and 1950s]. *Vzaiemodiia instytuttsii derzhavy ta hromadianskoho suspilstva v Ukraini: zakhidni zemli (kinets XIX – pochatok XXI st.) – Interaction of state institutions and civil society in Ukraine: western lands (end of XIX – beginning of XXI century)*. Lviv [in Ukrainian].

Hlovatskyi, I.Yu. (2004). *Politychnyi sudovyi protses Olhy Basarab ta "basarabivtsiv": istoryko-pravove doslidzhennia [Political trial of Olga Basarab and the Basarabites: Historical and legal research]*. Lviv [in Ukrainian].

Datsiuk, H. (Ed.). (2003). *Usna zhinocha istoriia: povernennia [Oral womens story: return]*. Kyiv [in Ukrainian].

Datsiuk, H. (2007). Tema vyzvolnykh zmahan u konteksti usnoi istorii. Zhinchyi dosvid [The theme of liberation struggles in the context of oral his-

- tory. Women's experience]. *Naukovi zapysky z ukraïnskoi istorii – Scientific Notes on Ukrainian History*, 19, 476–477 [in Ukrainian].
- Dvoïnova, O.** (2011). Uchast zhïnok v OUN i UPA [Participation of women in the OUN and UPA]. *Slovianskyi visnyk – Slavic Herald*, 12, 50–53 [in Ukrainian].
- Duda, A., & Staryk, V.** (1995). *Bukovynskyi kurin v boïakh za ukraïnsku derzhavnist. 1918–1941–1944 [Bukovynian hut in the battles for Ukrainian statehood. 1918–1941–1944]*. Kyiv – Chernivtsi [in Ukrainian].
- Diadiuk, M.** (2000). Olha Basarab-Levytska: trahediia 1924 roku [Olga Basarab-Levytska: the tragedy of 1924]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svïdomist, derzhavnist – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*, 7, 320–334 [in Ukrainian].
- Zaitsev, Yu.** (2006). Dolia ukraïnskoi heroïni [The fate of the Ukrainian heroine]. *Reabilitovani istoriïeu. Mykolaïvska oblast – Rehabilitated by history. Mykolaïv region* (Vol. 2). Kyiv – Mykolaïv: Svitohlad [in Ukrainian].
- Ivanchenko, V.** (2009). *Kvitka u chervonomu pekli: zhyttïevyi shliakh Liudmyly Foyi [A flower in red hell: the life of Ludmila Foya]*. Toronto; Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Ivanchenko, V., & Ishchuk, O.** (2010). *Zhyttia Halyny Holoiad-«Marta Hai» [The life of Galina Goloyad-"Martha Guy"]*. Lviv – Toronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Ivanchenko, I.** (2003). *Diïalnist pokhidnykh hrup OUN na Dnipropetrovshchyni v roky Druhoï svitovoi viïny [Activities of OUN derivative groups in Dnipropetrovsk region during the Second World War]*. Sevastopol: ST «Prosvita» im. T.H. Shevchenka [in Ukrainian].
- Ilytskyi, V.** (2016). *Karpatskyi krai OUN v ukraïnskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954) [The Carpathian region of the OUN in the Ukrainian liberation movement (1945–1954)]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Kentii, A.** (1998). *Narysy istorii Orhanizatsii ukraïnskykh natsionalistiv v 1929–1941 rr. [Essays on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists in 1929–1941]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Kentii, A.** (1999a). *Narysy istorii Orhanizatsii ukraïnskykh natsionalistiv v 1941–1942 rr. [Essays on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists in 1941–1942]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Kentii, A.** (1999b). *Narys borotby OUN-UPA v Ukraini (1946–1956 rr.) [An outline of the struggle of OUN-UPA in Ukraine (1946–1956)]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].

- Kentii, A.** (1999c). *Ukrainska povstanska armiiia v 1942–1943 rr. [Ukrainian Insurgent Army in 1942–1943]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2000). *Narysy z istorii ukrainskoho natsionalno-vyzvolnoho rukhu 40–50-kh rokiv XX stolittia [Essays on the History of the Ukrainian National Liberation Movement of the 40–50s of the 20th Century]*. Lviv: Vyd-vo LNU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2003). *Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittia: ideolohiia ta praktyka [Ukrainian national movement of 40–50-ies of XXth century: ideology and practice]*. Lviv: Dobra sprava [in Ukrainian].
- Kis, O.** (2009). Zhinochyi dosvid uchasti u natsionalno-vyzvolnykh zmahanniakh 1940–50-kh rokakh na zakhidnoukrainskykh zemliakh [Women's experience of participating in the national liberation struggles of the 1940s and 1950s in Western Ukraine]. *Skhid – Zakhid: istoriko-kulturolohichni zbiryk. Vyp. 13/14: Istorychna pamiat i totalitaryzm: dosvid Tsentralno-Skhidnoi Yevropy – East – West: Historical and Cultural Collection. Vol. 13/14: Historical Memory and Totalitarianism: The Experience of Central and Eastern Europe* (pp. 101–126) [in Ukrainian].
- Kis, O.** (2013). Mizh osobystym i politychnym: genderni osoblyvosti dosvidu zhinok-uchasnyts natsionalno-vyzvolnykh zmahani na zakhidnoukrainskykh zemliakh u 1940–1950-kh rokakh [Between personal and political: gender features of the experience of women participants in national liberation struggles in Western Ukraine in the 1940s and 1950s]. *Narodoznavchi zoshyty – Ethnographic Notebooks*, 4 (112), 591–599 [in Ukrainian].
- Kis, O.** (2017). *Ukrainky v HULAHu: vyzhyty znachyt peremohty [Ukrainians in the Gulag: to survive means to win]*. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Knysh, I.** (Ed.). (1976). *Nezabutnia Olha Basarab: vybrane [Unforgettable Olga Basarab: favorites]*. Vinnipeh: Orhanizatsiia ukrainok Kanady imeni O. Basarab [in Ukrainian].
- Kovalchuk, V.** (2006). *Diialnist OUN(b) i Zapillia UPA na Volyni y pivdemnomu Polissi (1941–1944 rr.) [Activities of the OUN(b) and Zapillya UPA in Volyn and southern Polissya (1941–1944)]*. Toronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Kokhanska, H.** (2008). *Z Ukrainoiu v sertsii: spomyny [With Ukraine in the heart: memories]*. Lviv – Toronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Kucheruk, O.** (2005). Olha Basarab i rozvidka Ukrainskoi Viiskovoi Orhanizatsii [Olga Basarab and intelligence of the Ukrainian Military Organization]. *Materialy V konhresu Mizhnarodnoi asotsiatsii ukrainistiv. Istoriiia – Proceedings of the V Congress of the International Association of Ukrainians. History* (pp. 116–118) [in Ukrainian].

- Lialka, Ya.** (2007). *Litopys neskorenoi Ukrainy: dokumenty, materialy, spohady. Kn. 5: Olha Basarab ta yii doba: dokumenty, materialy, spohady, bihrafichni narysy [Chronicle of unconquered Ukraine: documents, materials, memoirs. Book 5: Olga Basarab and her time: documents, materials, memoirs, biographical essays]*. Lviv: Halyska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
- Malaniuk, M.** (2006). Zhinotstvo Ternopillia u borotbi za stvorennia pidvalyn dlia vidnovlennia nezalezhnosti Ukrainskoi derzhavy [Ternopil women in the struggle to create the foundations for the restoration of independence of the Ukrainian state]. *Zbirnyk prats Ternopilskoho miskoho osередku NTSh. T. 2: Natsionalno-vyzvolni zmahannia ukrainskoho narodu u XX stolitti – Collection of works of the Ternopil city center of NTSh. Vol. 2: National liberation struggles of the Ukrainian people in the twentieth century* (pp. 177–186) [in Ukrainian].
- Mamrot'ska, O.** (2010). *Zhinky Ukrainy v roky Druhoi svitovoi viiny: istoriohrafiia [Women of Ukraine during the Second World War: historiography]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].
- Mandryk, M.** (2009). Zhinochi oblychchia ukrainskoho pidpillia – hendernyi pryntsyyp chy «cholovicha» istoriia borotby [Women's faces of the Ukrainian underground are a gender principle or a "male" history of struggle]. *Kultura narodov Prichernomor'ya – Culture of the peoples of the Black Sea region*, 162, 129–134 [in Ukrainian].
- Melnychuk, B., Sahaidak, M., & Uniiat, V.** (2011). *Virna dochka Ukrainy. Slava Stetsko: zhyttiepys u borotbi [Faithful daughter of Ukraine. Slava Stetsko: biography in struggle]*. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
- Myronets, N.** (2004). Olha Basarab [Olga Basarab]. *Ukrainky v istorii – Ukrainian women in history* (pp. 139–143). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Mudra, N.** (Comp.). (2004). *Ukrainska zhinka u vyzvolnii borotbi (1940–1950 rr.): bihrafichnyi dovidnyk [Ukrainian woman in the liberation struggle (1940–1950): Biographical reference book]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Mudra, N.** (Comp.). (2006). *Ukrainska zhinka u vyzvolnii borotbi (1940–1950 rr.): bihrafichnyi dovidnyk [Ukrainian woman in the liberation struggle (1940–1950): Biographical reference book]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Mudra, N.** (Comp.). (2009). *Ukrainska zhinka u vyzvolnii borotbi (1940–1950 rr.): bihrafichnyi dovidnyk [Ukrainian woman in the liberation struggle (1940–1950): Biographical reference book]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].

- Nikolaieva, N.** (2013). *Uliana Kriuchenko-«Oksana» [Ulyana Kryuchenko- "Oksana"]*. Lviv – Toronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2002). *Kateryna Zarytska. Molytva do syna [Kateryna Zarytska. Prayer to the son]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2004). Orhanizatsiia ta diialnist pidpilnoho Ukrainського Chervono-ho Khresta na zakhidnoukrainskykh zemliakh u 1943–1945 rokakh [Organization and activity of the underground Ukrainian Red Cross in the western Ukrainian lands in 1943–1945]. *Vyzvolnyi shliakh – Liberation Way*, 3, 54–64 [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2005a). Zviazkovi Romana Shukhevycha u 1945–1947 rokakh [Roman Shukhevych's liaisons in 1945–1947]. *Natsionalni rukhy oporu v Skhidnii i Tsentralnii Yevropi kintsia 1930 – seredyny 1950-kh rokiv: materialy Mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii – National resistance movements in Eastern and Central Europe in the late 1930s and mid-1950s: Proceedings of the International Scientific and Theoretical Conference* (pp. 112–117) [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2005b). Kateryna Zarytska (z nahody 90-richchia vid dnia narodzhennia) [Kateryna Zarytska (on the occasion of the 90th anniversary of her birth)]. *Vyzvolnyi shliakh – Liberation Way*, 3, 98–108 [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2005c). Rol zhinotstva v natsionalno-vyzvolnomu rusi seredyny XX stolittia [The role of women in the national liberation movement of the mid-twentieth century]. *Vyzvolnyi shliakh – Liberation Way*, 8, 66–76 [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2006a). *Kateryna Zarytska v ukrainskomu natsionalno-vyzvolnomu rusi (30-i – 40-i XX st.) [Kateryna Zarytska in the Ukrainian national liberation movement (30s – 40s of the XX century)]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Lviv [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2006b). Rol zhinky v ukrainskomu natsionalno-vyzvolnomu rusi seredyny XX st. [The role of women in the Ukrainian national liberation movement in the middle of the XX century]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian Liberation Movement*, 3, 30–38 [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2007). «*Nam sontse vsmikhalos kriz rzhavii graty...*»: *Kateryna Zarytska v ukrainskomu natsionalno-vyzvolnomu rusi ["The sun smiled at us through the rusty bars...": Kateryna Zarytska in the Ukrainian national liberation movement]*. Lviv – Tronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Onyshko, L.** (2009). Halyna Dydyk – uchasnytsia vyzvolnykh zmahan 1940-kh rokiv [Halyna Didyk is a participant in the liberation struggle of the 1940s]. *Spadshchyna Omeliana Pritsaka i suchasni humanitarni nauky: materialy Mizhnarodnoi naukovo konferentsii 28–30 travnia 2008 roku –*

- Omelyan Prytsak's legacy and modern humanities: Proceedings of the International Scientific Conference May 28–30, 2008* (pp. 221–233) [in Ukrainian].
- Orlova, T.** (2010). *Zhinka v istorii Ukrainy: istoriografia XX – pochatku XXI st. [Woman in the history of Ukraine: historiography of XX – early XXI century]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
- Palyvoda, V.** (2001). *Spohady ukrainskoho povstantsia i bahatorichnoho viaznia taboriv HULAHu [Memoirs of a Ukrainian insurgent and long-term prisoner of the Gulag camps]*. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
- Pankiv, M.** (Ed.). (2005). *Vira, Nadiia, Liubov: spohady zhinok [Faith, Hope, Love: memories of women]*. Varshava [in Ukrainian].
- Patryliak, I.** (2012). «Peremoha abo smert»: ukrainskyi vyzvolnyi rukh u 1939–1960-kh rr. [“Victory or death”: Ukrainian liberation movement in 1939–1960]. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
- Petrenko, O.** (2011). Instrumentalizatsiia strakhu. Vykorystannia radianskymy ta polskymy orhanamy bezpeky zhinok-ahentiv u borotbi proty ukrainskoho natsionalistychnoho pidpillia [Instrumentalization of fear. Use of female agents by Soviet and Polish security agencies in the fight against the Ukrainian nationalist underground]. *Ukraina Moderna – Modern Ukraine*, 18, 127–149 [in Ukrainian].
- Plechii, H.I.** (2007). *Makivkoiu poklykani: spohady i rozdumy kolyshnoi zviazkovoi UPA [The top memories are: memories and reflections of the former UPA liaison]*. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
- Posivnych, M., & Brelius, V.** (2013). *Narys zhyttia Darii Rebet-«Orlian» [Essay on the life of Daria Rebet-"Eagle"]*. Lviv – Tronto: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Pustomitenko, O.** (2014). Zhinky u pidpilli OUN(b) u roky nimetsko-radianskoi viiny ta u povoiennyi chas [Women underground in the OUN(b) during the German-Soviet war and in the postwar period]. *Acta studiosa historica*, 4, 77–83 [in Ukrainian].
- Ripetskyi, M.** (Ed.). (1993). *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii. T. 23: Medychna opika v UPA [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army. Vol. 23: Medical care in the UPA]*. Toronto – Lviv [in Ukrainian].
- Ripetskyi, M.** (Ed.). (2001). *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii. T. 32: Medychna opika v UPA [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army. Vol. 32: Medical care in the UPA]*. Toronto – Lviv [in Ukrainian].
- Savchyn, M.** (1995). *Tysiacha dorih: (Spohady) [A Thousand Roads: (Memoirs)]*. Toronto – Lviv: Litopys UPA [in Ukrainian].
- Skorupskyi, M.** (1992). *Tudy, de bii za voliu [Where the fight for freedom]*. Kyiv: Vydavnytstvo im. O. Telihy [in Ukrainian].

- Sodol, P.** (2013). Moneta, Lada, Khrystia ta inshi. Ukrainky – Lytsari ordeniv UPA [Coin, Lada, Christ and others. Ukrainians – Knights of the UPA]. *Istorychna pravda – Historical truth*. Retrieved April 30, 2021, from <https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/05/11/123781/> [in Ukrainian].
- Starodubets, H.** (2005). Orhanizatsiia medyko-sanitarnoi sluzhby u povstanskomu zapilli (druha polovyna 1943–1944 rr.) [Organization of medical and sanitary service in the insurgent garrison (second half of 1943–1944)]. *Naukovi zapysky z ukraïnskoi istorii – Scientific Notes on Ukrainian History*, 17, 199–204 [in Ukrainian].
- Starodubets, H.** (2008). *Heneza ukraïnskoho povstanskoho zapillia [The genesis of the Ukrainian insurgent stronghold]*. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
- Tarnashynska, L., Borysenko, V., & Atamanenko, A.** (2010). *Ukrainky v istorii: novi storinky [Ukrainian women in history: New pages]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Tymochko-Kaminska, I.** (2005). *Moia Odyseia [My Odyssey]*. Varshava [in Ukrainian].
- Chervak, B.** (1997). *Olena Teliha. Zhyttia i tvorchist [Elena Teliga. Life and work]*. Kyiv: Vyd-vo im. Oleny Telihi [in Ukrainian].
- Chopyk, H.Z.** (2005). *Ukrainska rozvidnytsia Olha Basarab [Ukrainian spy Olga Basarab]*. Lviv: Halyska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
- Havryshko, M.** (2016). Illegitimate sexual practices in the OUN underground and UPA in Western Ukraine in the 1940s and 1950s. *Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies*, 17. Retrieved April 30, 2021, from <https://journals.openedition.org/pipss/4214>.
- Havryshko, M.** (2018). Love and Sex in Wartime: Controlling Women's Sexuality in the Ukrainian Nationalist Underground. *Aspasia*, 12, 35–67.
- Havryshko, M.** (2019). Women's Body as Battlefield: Sexual Violence during Soviet Counterinsurgency in Western Ukraine (1944–1953). *Euxeinos. Governance and Culture in the Black Sea Region*, 9 (27), 85–113.
- Petrenko, O.** (2018). *Unter Männern. Frauen im ukrainischen nationalistischen Untergrund 1944–1954*. Paderborn: Ferdinand Schöningh [in German].

Стаття надійшла до редакції 17.03.2021 р.